

כסלו תשע"ה – דצמבר 2014
על גבורה, חיים ובחירה בטוב
הדס רון-זריז

המושג "גבורה" מתלווה לחנוכה יותר מלכל מועד אחר. בדרך כלל הגבורה קשורה במלחמה ובנצחון: התגברות האור על החושך, התגברות הרוח על החומר, ניצחון המעטים את הרבים וכו'. כשאני חושבת על גיבורה, אני חושבת על סבתא שלי, אדית בוכהולץ ז"ל, שלא זכתה להיות סבתא.

סבתא אדית נולדה בגרמניה למשפחה יהודיה אמידה ומשכילה. מצעירותה היתה חולה בשחפת. היא בחרה להתחתן עם סבא שלי, אינטלקטואל סוער ואיש אשכולות, עם נטייה לדיכאון. נולדו שלושה ילדים, ובשנת 1932, שנת המשבר הכלכלי, סבא - שהיה מנהל מפעל סוציאליסטי בשיתוף העובדים, נאלץ לסגור את המפעל. הוא לא יכול היה להתמודד עם האובדן ובחר להתאבד. במכתב שהשאיר, לצד ההתנצלות והצהרת האהבה, ביקש מסבתא לברוח מגרמניה לארץ ישראל, כי האדמה בוערת, וציווה לילדיו "לחיות חיי עשייה ויצירה".

סבתא, אלמנה שבורת לב, לקחה את שלושת ילדיה הקטנים, ותוך ארבעה חודשים עלתה לארץ. היא קנתה בית דירות ברחוב בן יהודה בתל אביב, קנתה פרדסים וניהלה אותם, נהגה במכונית והיוותה אבן שואבת לחוגי הבוהמה התל-אביבית. לצד זאת אימצה ילדים מתקשים ועזרה להם. לאחר חמש שנים בארץ התפרצה מחלת השחפת, והיא נפטרה בגיל 38.

מדוע הגדרתי אותה גיבורה? מהי אותה גבורה? ניסיתי לנסח מה שאנחנו לא פעם אומרות באינטואיציה - היא גיבורה בדרך ההתמודדות שלה, ההתגברות. סבתא שלי, להבדיל מסבא, בחרה בחיים. היא היתה אבלה וכואבת, אלמנה צעירה עם שלושה ילדים קטנים, עזבה את משפחתה, את ארצה, את שפתה, ובחרה יום ביומ בחיים. לא רק לקום בבוקר (ולפעמים גם זו גבורה), אלא לחיות חיים עם משמעות. נשארו לנו מכתבים רבים שהיא כתבה להוריה, בהם היא מספרת על כאבי הלב, על הייאוש, ועל הבחירה לחפש משמעות בגידול הילדים, בעשייה חברתית ובעידוד התרבות (אירוח חוג "הבימה" למשל).

גיבורה קשורה בתרבות שלנו במילה גבר. יש גיבורי מלחמה, יש גיבורי על, ותמיד הם חזקים פיזית. יש גם גיבור הכובש את יצרו. אך יש עוד איכות של גבורה, והיא המאבק על החיים, ההתמודדות עם הסבל וחיפוש אחר חיים של משמעות. אולי זו גבורה בעלת איכות נשית, כי מי שנותנת חיים מחויבת גם להיאבק עליהם.

בספר דברים, פרק ל', נאמר: "רָאָה נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הַרָע. וּבְחַרְתָּ בְּחַיִּים...". לו היתה הבחירה בחיים מובנת מאליה, לא היינו מצווים עליה. לבחור בחיים – ובמילים שלי: לבחור בחיים של משמעות - זו בחירה בטוב. הבחירה בחיים מלווה באחריות, יש לעשותה במלאותנו, בלבבנו ובפינו; גם במעשינו, גם ברגשותינו, וגם במה שאנו אומרים.

א"ד גורדון כתב לחיותה בוסל לאחר מות בעלה יוסף בוסל (ממייסדי דגניה):

"קשה לך, חיותה, לחיות. כן, יודע אני כמה קשה לך. אבל הגידי, תני חשבון לעצמך: למי מבעלי הנפש לא קשה לחיות? רואה את אותי, יודעת את אידך אני חי, אבל היודעת את כמה קשה לי לחיות? לולא היה כל כך קשה לי, כלום הייתי מבין כמה קשה לך ולכל קְשֵׁי החיים? ויש שאני מתנחם בזה: אולי כדאים הם כל הייסורים, כל קשוי החיים, אם הם נותנים את האפשרות להרגיש כל כך הרבה בייסורים של האדם ושל החי.

מובן, כי זו רק נחמה רגעית, אבל גם זה עולה בחשבון. בכלל, אם לחיות, אם יש נפש חיה, צריך להבין את החיים, צריך לחיות יותר. צריך אני להגיד לך, כי אני מכבד מאוד את רגשך ליוסף, רגש

עמוק כזה ראוי בעיני לכל הכבוד. אבל כלום הרגש הזה מחייב שלא לחיות? אם להבין את החיים לעמקם, הרי זה מחייב לחיות יותר. החיים קשים ומרים, אבל הם רחבים ועמוקים; ואפשר לאמור, כי הם רחבים ועמוקים במידה שהם קשים ומרים. מובן, כי ייסורים עלולים גם לשבור את האדם, אבל דווקא רגש עמוק לנפש יקרה שנעדרה מן החיים צריך, כמדומה, לעזור להתגבר על הייסורים, צריך לעזור להרחבת החיים ולהעמקתם ולא לצמצומם ולכמישתם.

חיי, חיותה, והיי בריאה בגוף ובנפש, והשתדלי גם להיות שמחה וטובת לב! החיים והטבע הם סוף סוף עשירים. למדי לרכוש מה שיש לרכוש מעשירותם!"

(אהרון דוד גורדון, מכתבים ורשימות, הוצאת מועצת פועלי חיפה והספריה הציונית, תל-אביב תשי"ז, עמ' 153-154)

גורדון מחזק בדבריו את התפיסה שהבחירה בחיים, היכולת לחיות אותם במלאותם, היא הגבורה הגדולה. מתוך דבריו עולה גם אפשרות הבחירה של מי שסבל, ביחסו לזולת: הוא יכול לבחור ברע, "לעשות את המוות", כי הוא אומלל; והוא יכול לבחור בטוב, להיות רגיש לסבלם של אחרים ולעזור להם לחיות. הבחירה בחיים, הבחירה בטוב, היא הגבורה הגדולה. הנס הגדול הוא הנס של החיים, ההתמודדות עם הקושי והבחירה בחיים.

נדמה לי שבימים אלה של מאבק בין חושך לאור, בימים ששרים שיר הלל לגבורה, נדרשת פרשנות מחודשת למושג הגבורה, נדרש הציווי להעז לבחור בחיים, לבחור בטוב.